

EMANDOSHLAR OILASINING ASOSIY TURKUM VA TURLARI,
EKALOGIK VA IQTISODIY AHAMIYATI

ОСНОВНЫЕ РОДЫ И ВИДЫ СЕМЕЙСТВА ДУБОВЫХ, ИХ
ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ И ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ЗНАЧЕНИЕ.

THE MAIN GENERA AND SPECIES OF THE OAK FAMILY, THEIR
ECOLOGICAL AND ECONOMIC SIGNIFICANCE

*Andijon davlat pedagogika institute Tabiiy fanlar fakulteti Biologoya
yo'nalishi 202-guruh*

Mahammatova Gulizro

Annotatsiya: Ushbu tezisdan emandoshlar oilasining asosiy turkum va turlari, ekalogik va iqtisodiy ahamiyati haqida ma'lumotlar

Kalit so'zlar: biologik xilma-xillik, ikki pallali o'simliklar, eroziya

Аннотация: В диссертации даны сведения об основных родах и видах семейства дубовых, их экологическом и хозяйственном значении.

Ключевые слова: биоразнообразие, двудольные, эрозия

Annotation: This thesis provides information on the main genera and species of the oak family, their ecological and economic significance

Keywords: biodiversity, dicotyledons, erosion

Tabiatdagi biologik xilma-xillik turli o'simlik oilalari bilan chambarchas bog'liq. Ular orasida emandoshlar oilasi (Fagaceae) eng muhim o'rinlardan birini egallaydi. Bu oila keng tarqalgan daraxt va butalardan iborat bo'lib,

ekologik barqarorlikni ta'minlashda, iqtisodiyotda va inson hayotida beqiyos ahamiyatga ega.

Emandoshlar oilasi ikki pallali o'simliklar sinfiga kiradi. Bu oilaga mansub o'simliklar asosan yaproqli, ko'p yillik daraxt va ba'zida buta shaklida bo'ladi. Barglari oddiy, yirik va navbat bilan joylashgan, aksariyat hollarda chetlari tishli bo'ladi. Gullari ikki jinsli yoki bir jinsli bo'lib, changlanishi shamol yordamida sodir bo'ladi. Mevasi yong'oq bo'lib, ularni sershox kosachalar yoki qo'sh himoya qobig'i o'rab turadi.

Emandoshlar oilasining eng yirik va mashhur urug'lari quyidagilardir:

1. Quercus (eman) – bu eng yirik urug' bo'lib, unga 500 dan ortiq tur kiradi. Em daraxtlari o'rmon zonalarining asosiy tarkibiy qismlaridan hisoblanadi.
2. Fagus– asosan Yevropa va Osiyoda uchraydigan daraxtlar bo'lib, ularning barglari yirik va silliq bo'ladi.
3. Castanea (kashtan) – mazali mevasi bilan mashhur bo'lib, asosan subtropik hududlarda o'sadi.
4. Lithocarpus, Chrysolepis va Trigonobalanus – asosan Osiyo va Shimoliy Amerika hududlariga xos kamroq tarqalgan urug'lar.

Emandoshlar oilasi Shimoliy yarimsharning mo'tadil va subtropik mintaqalarida keng tarqalgan. Ular Yevropa, Osiyo, Shimoliy Afrika va Shimoliy Amerikada ko'p uchraydi. O'zbekistonda ham eman daraxtlarining ayrim navlari tog'li va tog'oldi hududlarda, bog' va xiyobonlarda o'sadi.

Emandoshlar oilasiga mansub daraxtlar ekologik muvozanatni saqlashda muhim rol o'ynaydi:

Eroziyaga qarshi kurash: eman daraxtlarining ildiz tizimi chuqur bo'lib, tuproqni mahkamlab turadi.

Kislorod ishlab chiqarish: katta barglari tufayli ular ko'p miqdorda kislorod ishlab chiqaradi.

Hayvonot dunyosi uchun boshpana: bu daraxtlar qushlar, kemiruvchilar, hasharotlar uchun yashash va oziqlanish manbaidir.

Iqlimni tartibga solish: emanzorlar mikroiqlimni barqarorlashtiradi, havoni namlaydi va sovitadi.

Emandoshlar oilasi iqtisodiy jihatdan ham foydali sanaladi:

Yog'och sanoati: eman daraxtining yog'ochi qattiq va chiroyli to'qimalarga ega bo'lgani uchun mebel, pol, eshik va boshqa buyumlar tayyorlashda ishlatiladi.

Qurilish materiallari: chidamli va uzoq saqlanuvchi yog'och qurilishda keng qo'llaniladi.

Oziq-ovqat manbai: kashtan daraxtining mevasi – kashtan yong'og'i – oziq-ovqat sifatida ishlatiladi.

Dori vositalari: eman daraxtining ayrim qismlari xalq tabobatida ishlatiladi.

Parkan va landshaft dizayni: eman daraxtlari shahar va bog'larni obodonlashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Emandoshlar oilasiga mansub daraxtlar ko'plab xavflarga duch kelmoqda:

O'rmonlarning kesilishi: yog'ochga bo'lgan talab ortib borayotgani sababli ko'plab emanzorlar yo'q qilinmoqda.

Iqlim o'zgarishi: qurg'oqchilik va ekstremal ob-havo sharoitlari ularning salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Zararkunandalar va kasalliklar, ayniqsa kashtan daraxtlari turli kasalliklarga chalinmoqda. Emandoshlar oilasi biologik xilma-xillikni saqlashda, atrof-muhitni muhofaza qilishda va iqtisodiy rivojlanishda muhim o'rin tutadi. Ularning ekologik xizmatlari – havo tozaligi, tuproq mustahkamligi va iqlim barqarorligi uchun bebaho. Shu bilan birga,

ularning yog'ochi, mevasi va boshqa mahsulotlari insoniyat uchun katta iqtisodiy foyda keltiradi. Bugungi kunda emandoshlar oilasini asrash, ularni to'g'ri parvarish qilish va kelajak avlodga yetkazish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kuzovkin, A. A. (1982). *Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish*. Moskva.
2. Shukurov, S. (2005). *O'simliklar biologiyasi*. Toshkent.
3. Khamraev, B. (2010). *Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish*. Toshkent.
4. Gulomov, M. A. (2015). *Yong'oq daraxtlari va ularning roli*. Toshkent.
5. Pomerantsov, D. V. (2013). *O'rmonlar ekologiyasi*. Moskva.
6. Nazarov, B. (2018). *O'zbekiston o'simliklari*. Toshkent.
7. Vavilov, N. I. (1940). *Mundarija o'simliklar*. Moskva.
8. Ruziev, R. (2017). *O'rmon resurslari va boshqarish*. Toshkent.
9. Akhmedov, A. (2012). *Tabiatni muhofaza qilish*. Toshkent.
10. Barbirova, G. (2016). *Yong'oq daraxtlari: ilmiy va amaliy ahamiyati*. Toshkent.